

TARÎKAT PÎRLERİ ve TARÎKATLERİ: YESEVÎLİK VEYA YESEVÎYYE (4)

(...dünden devam)

Bu dönüşün hangi tarihe rastladığına dair kesin bilgimiz yoksa da, birinci halîfe Abdullah Berkî'nin vefatından, yani H. 555 (M. 1160-61)'den sonra olduğu tahmin edilebilir. Bu takdirde Ahmed Yesevî'nin, Yesi'de uzun süre yaşamayıp, dönüşünden hemen on yıl sonra öldüğüne hükmetmek gerekir. Çünkü ölümü, 562 (M. 1166-67)'dedir.

Ahmed Yesevî, Yesi'de yaşadığı yıllar içinde Türkistan'da çevresine binlerce mürit topladı. Esasen o sırada genel durum, tasavvufun yayılmasına çok elverişli idi. Melikşâh'tan sonra, Mâverâunnehr ve Horasan'ı aynı siyâsî egemenlik altında birleştirmiş olan Sultan Sencer ölmüş (552/1157-58), Hârizmşâhlar büyük bir İslâm devleti olma istidadını göstermeğe başla-mış-lardı. Yine bu sıralarda Doğu Türkistan'da, Kulça yöresinde, Yedi-Su hava-lisinde kuvvetli bir İslâm hareketi geliyordu. İslâm Asya'sının her tarafında şeyhlerin geniş bir nüfuza malik oldukları, her tarafta tekkelerin yükseldiği bir sırada, Ahmed Yesevî, Sîr-Deryâ havalisinde, Taşkent çevre-sinde, hattâ daha kuzeydeki bozkırlarda şöhret kazandı, etrafına Buâ ârâ ve Semerkand'da veya Horasan şehirlerinde olduğu gibi İran dil ve edebiyatına vakıf bilginler değil, İslâmiyet'e yeni, fakat kuvvetli bağlarla bağlanmış olan saf, sade Türkler toplanmıştı.

Ahmed Yesevî, vefat edinceye kadar Hikmet başlığı altındaki tasavvufi manzumelerini yazmağa devam etti. Çevresindeki müritlere, davranış ve sülûk âdâbını, tasavvuf gerçeklerini, iç temizliğini ve güzel ahlâkı öğütlüyor, bunlara dair Arap ve Fars dillerindeki kitapları okuyamayanlara, Hikmet'leriyle yol gösteriyordu. Kendisi de tıpkı mürşidi Yusuf Hemedânî gibi Hanefî fakîhi ve bir şerîat bilgini olduğundan şeriatle tarikatı kaynaştırdı. Dini tekliflere karşı dikkatsizliğin, tarikat âdâbıyla bağdaşmayacağını vurguladı. **Bir vakit namaz kılmayanın, domuzdan farkı olmayacağını söyleyecek derecede şer'î hükümlere bağlı olan Yesevî,** her manzumesinde günâh-larından söz ede-rek mağfiret diler. Vahdet felsefesine en çok daldığı "

Lî ma'allah

....:

Benim Allah ile öyle bir

vaktim var ki o zaman bana ne bir melek, ne de bir peygamber yetişemez"

makamından, "

Mûtû kable en temûtû

: Öl-mezden önce ölünüz"

sarayından, "

fenâ fillah

: *Allah'ta yok olma"*

deryâ-sından en fazla söz ettiği zaman bile şeriat silâhını unutmaz.

(devamı yarın..)